

AKTUÁLIS ÜGYEK. *)

Énekeskönyvünk új kiadásához.

Hosszas bevezetés nélkül röviden csak annyit, hogy énekeskönyvünk új kiadása — *készül*, komolyan készül. Ismertetésére más-kor kerítünk módot, ha már egyszer igazán tullezünk az előkészítésen. Az előkészítő bizottság természetesen ezután is szívesen vesz minden hozzászólást és tanácsot, azt szeretné, hogy lehetőleg mindenkit belevonjon a munkába s hogy legalább semmi óhajást meghallgatatlanul ne hagyjon, annál is inkább, mert az ideális sorrend az volna, hogy előbb mi is próbakiadást rendezzünk, mint a reformátusok. Ám erre ma gondolni sem lehet, de meg — sajnos — nem is vagyunk olyan sokan, hogy anélkül is meg ne érthetnők egymást s attól kellene tartanunk, hogy a sok bába közt elveszítjük a gyereket. A mi bábáink (bár többen volnának!) a legfontosabb irányelvekre nézve eddigelé még egy véleményen volnának, azt is tudják és érzik — ami bábák közt elég csodálatos —, hogy sok bába közt elvész a gyerek, s ezért a *dallamot* Régeni Áron, a *szöveget* alulírott kezébe adták, vagy készülnek adni.

A dallam lévén a fontosabb, a megrostálást kántoraink már az őszi főtanácsi ülések alkalmával elvégezték nagyjában. Csak szöveg kell még: a kabáthoz gomb — s a gombhoz kabát. Természetesen ezt már nem lehet bizottságilag elintézni. A vers nem olyan, mint az üggydarab. A csend érleli, nem a forum zaja. Ha kézről-kézre fogdossák, méricskélük, lefoszlik a himpora, elszáll a lelke, a színes virág a sok ide-oda „igazítgatásban“ száraz és okos theologiai értekezéssé fonnyad és ványad s viszont az értekezést egy-két alkalmi még oly sikerült császármetészsés se avatja vessé. Szomorú bizonyossága ennek a különböző kiadások ötletszerűen toldozó-foldozó és sokszor inkább rontó, mint javító igazítása.

Mi a szövegrevíziót sokkal gyökeresebbnek, mélyrehatóbbnak, körültekintőbbnek, tervszerűbbnek és főleg öntudatosabb irányelveken gyökerezőbbnek képzeljük. S minthogy ezt bejelentés nélkül, nemcsak a megbízó hatóság, hanem a nagyközönség előtt való bejelen-

*) Folyóiratunk múlt számában megjelent „A bölcsészet tanítása a Teológián“ című tanulmányra több reflexió érkezett s még többnek készüléről van tudomásunk. Ha az összes válaszok együtt lesznek, visszatérünk a dologra.

Itt jegyezzük meg, hogy dr. **Ferenczy Géza** egyházi főgondnok úrnak „*Jelenlegi egyházpolitikánk irányelvei és teendőink*“ című aktuális tanulmánya a főgondnok urat váratlanul ért szomorú gyász miatt lapzártálg nem juthatott kezeinkhez s így annak közlése a jövő számra marad.

Szerk.

tés és tájékoztatás nélkül nem lehet és nem szabad megkockáztatni, nehogy esetleg visszatetszést és a templomtól való elidegedést szüljön: azért egyelőre — minden illetékes helyről jövő biztatás ellenére — úgy határoztam el magamban, hogy előbb mutatóványt, mintegy kostolóít adok itt az új munkálatból s tovább csak akkor folytatatom, ha nem keltek vele sehol visszatetszést. Ez a kis ízelítő így egyszersmind a Próbáénekeskönyvet is mintegy pótolná.

Írányelv az egészséges józan konzervativizmus. Semmit el nem dobni, ami érték. Az Énekeskönyv a Biblia testvére. Százszor inkább maradjon meg továbbra is „művésziellenek“, mintsem divatos Olcsó János szépségeért könnyelműen kiforgassuk ódon tisztességéből s minden muló divaton felülálló zárkózottságából. Az ó-testamentom zordon ereje és fensége magyar protestáns örökség, ha az ódon bibliai zamatot letörüljük róla, istentiszteletünket egyik legnagyobb szépségétől fosztjuk meg. Az új Énekeskönyvön meg kell látszani, hogy egyidős Dávid Ferenczel, hogy együtt sírt Babilon vizei mellett a zsidókkal, hogy megihlette s maga is ihletést nyert a kuruc tábori őrtüzek szivünkbe markoló tárogatójától. Mai énekeskönyvünkön ez — sajnos — nem igen látszik meg. Székely Sándorék igen radikálisan jártak el, azért nekünk a régi Énekeskönyvet is irányadóul kell vennünk. Ez az, amiben jóval konzervatívabbnak óhajtom a bizottság eljárását, mert — s most talán kissé hihetetlennek hangzik amit mondok — nem az az elavult, ami régi; az a vén, ami erőtlen. *Jó Uristen tekintis reánk*-ot például János Zsigmond fejedelmünk is énekelte, még sincs annyira elavulva, mint a csak 9 éves multtal rendelkező „Kéjben úszva száll tehozzád“-féle ujjabb zöngemény. Tordai, sőt részben Bogáti is fiatalabb az 1837-i „igazítás“-oknál, amint pl. Csokonaihoz képest Bajzáékat joggal elavultnak tekintheti az irodalomtörténet. Csinján kell azért bánni a Szenczi-zsoltárokkal is. Az is protestáns örökség. Igaz, hogy kétes értékű, de örökség. Hogy túlteng, hogy sok szép régi magyar dallamot szorított ki, mind igaz, de ezek inkább mellette, mint ellene szóló hibák. Valamicskével több konzervativizmus ide is elfér, ha nem is akkora, mint a reformátusoké, kiket Szenczi annyira fog, annyira megnyergelt, hogy miatta nehezen lesz vaiaha igazán *magyar* énekeskönyvük.

S itt Szenczivel kapcsolatban mindjárt rá is térhetünk, hogyan képzeljük mi a szövegrevízió gyakorlati kivitelét. A mi Énekeskönyvünk is két Szenczi-zsoltárral kezdődik. A tartalom bibliai szépségű mindkettőben, de az elsőből (Isten szent házába bémegyek) ha belé szakadsz, se érezhetsz ki semmi ritmust. A második (Ur Isten, kész az én szívem) a magyar ősi nyolcast csendítné meg, ha az utolsó két sor nem protestálna ellene. A döcögésnek igen egyszerű oka és magyarázata van. Mikor Szenczi uram a nyugati iambusok és trocheusok fordítására adta a fejét, még nem tudtuk, mi az a Rádai-vers. Szenczi nem iambusokat, nem vers-ritmust keresett, hanem csak a fülében zsongó dallamot követve pengette ki a szótagok számát s ha a szótagszám megengedte és a magyar szó rá-ráfutamodott, a a magyar fül rá-ráfeledkezett egy-egy magyar versritmusra, hát jó, ráfutamodott, de ha nem futamodott rá, úgy is jó: fő hogy a szótagszám megvolt s énekelni lehetett. A mai kényesebb és fejlettebb

izlés azonban a vers ritmusát is érezni akarja. Mi hát a tennivaló? Ahol nincs ritmus, az egészet újra kell költeni;

Uram, te templomodba léptem,
Szent hajlékodbá Istenem.
Hozzád, Uram, hozzád kiáltunk,
Sebünkre irt csak tőled várunk.
Oh hallgass meg jó Istenünk,
Imánkban légy velünk.

A másodiknak van ritmusa, itt csak az utolsó két sort kell újra írni s az előtte álló két sorban visszaállítani Szencziből az, amit a későbbi „igazítás“ kitörölt, de ami szépségre nézve semmi modern utánköltéssel nem pótolható, a

„Nosza lantok és citerák
Zendüljete fel muzsikák“

bibliás közvetlenségének meleg költőiséget lehellő ritkaszép drámaiságát:

Ur Isten, kész az én szívem,
Dobogása hozzád viszen,
Házadban hogy hálát mondjon,
Hozzád Uram, leboruljon.
Nosza lantok és citerák,
Zendüljete fel muzsikák,
Zengő szóval zengő éneket
Istenünknek énekeljete.

Ha a „citerát“ mindenáron ki kellene dobni, helyette ez jöhetne:

Nosza buzgó kicsiny sereg
Zendüljön fel hát éneked.

A 2—4 lapok új szerzemények, apró simításra szorulnak. A *Legyen kedves az áldozat* „Istenség“-ének eltüntetésére Derzsi Domokos ajánl jobb szövegezést.

Az 5. lap *Adjunk hálát mindnyájan*-ja ereklye, az irodalmi hagyomány Dávid Ferencnek tulajdonítja, más énekeskönyvek is így veszik át. Csak jelentéktelen simítást mertünk tenni rajta, azt is részben az eredeti szöveg visszaállításával, de hogy népszerűségét növeljük, kísérletképpen a régi dallamra új ritmusu éneket is költöttünk:

1. Mennyben lakó hatalom,
Életosztó irgalom
Egyetlen egy Istenség!
Halld meg szívünk dobbanását
Fogd fel sajtó zokogását
Mélyről omló, szakadó
S meg nem álló könnyhullását.

2. Életosztó irgalom,
Add ne sorvadjon karunk,
Támogass, ha roskadunk.

Virrasszunk a néma éjben,
Várjunk rád a vak sötétben,
Arcod amíg felragyog
Fényömlésben, napsütésben.

Végül még csak egy éneket mutatunk be új formában:

1. *Dicsőítünk és tisztelünk*
Örök Isten tégedet
Sziveinket itt kitárni
Vigasztalást tőled várni
Gyűlt be kicsiny sereged.
2. Kegyelmeddel, szerelmeddel
Légy közöttünk, Istenünk.
Szent lelkeddel oh buzdíts fel,
Dicsőségeddel borítsd el
Téged áldó seregünk.
3. Mi Urunknak, Krisztusunknak
Születése ünnepét
Méltólag, hogy megülhessük,
Hálával, hogy hirdethessük
Szent nevét, szent életét.
4. Keresztfával, kínhalállal
Szerzett nekünk életet.
Embervoltunk méltóságát,
Magasabbra hivatását
Példával mutatta meg.
5. Élő Isten! Élő hitben
Járt előttünk Krisztusod.
Ne hagyj tőle elszakadnunk,
Segélj holtig megmaradnunk
Abban, amit tanított.
6. Szent életre, szeretetre
Szóltott fel szent fiad.
Önts szivünkbe töredelmet,
Igazságért buzgó lelket
S elepesztő szomjakat.
7. Szomjuhozuzk, áhítózzuk
Szent igédnek szózatát.
A halálon győzelmet vett
Krisztusi szent szeretetnek
Életosztó italát

Teljesen új szöveg kell aztán a meglehetősen nagy számú új dallamra. Keresünk, ahol találunk. Bár ez egy kicsit hálátlan mester-ség, mert szöveg és dallam úgy igazán szép, ha egyszerre született,

ha versnek és zenének igazán *egy* a szívverése és lüktetése. Ha kétfelé húznak, azt valaki, vagy valami mindig megbánja. Ennek az évszázados kétfelé húzásnak tulajdonítható részben egyházi éneklésünk mai kínos vontatottsága is: vers és zene ritmusa addig keresték egymást, míg lassacskán mind a ketten — elmaradtak. Egymástól is, a világtól is. Zeneszerzőink mégse lettek okosabbak. Ma is azt hiszik sokan, pörge kalappal menten magyar lesz az a fránya francia-német dallam s a jambusra ma is habozás nélkül készek ráhúzni a rámás csizmát, mint annak idején a Szózat megzenésítője. Meg nem állhatjuk, hogy itt zárjel között szóvá ne tegyük ezt a rettenetes csúfságot. Hát hol és merre tartják fülüket a hivatásos karmesterek? Hát nem akad végre bátor zeneértőnk, aki helyettünk laikusok helyett is bátran és magyarul megmondja: „Az Isten szent szerelmére, magyarok, ne húzzatok a strimflire sarkantyút, ne énekeljétek az Egressy sarkantyúpengéses dallamára a Szózat jambusait. Külön-külön mindakettő igen szép, de együtt . . . Mintha dróton rángatnák s pénzért pofoznák az embert.“

De hát ez csak maradjon zárjel. Akiket éget, azokhoz úgy se jut el. Legfeljebb a tanulságát vonjuk le:

Zeneszerzők! Ha nem Hekuba nektek a magyar zene, a népies magyar zene, a pokolba kívánjatok minden iambust. Megzenésítésére ne vállalkozzatok. De ha mégis vállalkoznátok, előbb parancsoljatok rá a lábatokra, hogy ne járjon csárdást hozzá.

És itt pontot tettem volt már, amikor valaki arra figyelmeztetett, hogy nem világos, amit mondani akarok. Megpróbálom hát értelmesebben beszélni — versben. Akinek a füle nem érzi, milyen kiáltó ellentét van a Szózat vers ritmusa és dallama között, énekelje el a dallamára ezt a rögtönzött kadenciát:

Jaj de magas, jaj de magas az én rózsám háza,
De nem látom, de nem látom, hol van a tornáca.
Az én rózsám azt izente, ne maradjak hátra,
Menjek hozzá meggyet szedni picit piros számra.

Aki most se hallja ki a sarkantyú pengését, annak — nincs füle. Már most tessék ehhez a sarkantyúpengéshez hozzáképzelné a iambust, a száraz iambust t. i. a vers megvesztegető bűbája nélkül s aztán mondja meg őszintén, nem rettenetes bicskanyitogatás ez.)*

Pedig ilyen bicskanyitogató énekkel, illetőleg énekléssel a mi Énekeskönyvünk is tele van. Ott van mindjárt a *Világosság szent Atyja*, egyik legkedveltebb énekünk. Aki megfigyelte, hogy elnyújtják, elszélesítik, annak egyenesen kétségbe, vagy legalább is nagyon de nagyon gondolkozóba kell esnie gyülekezeti éneklésünk sorsa felett. Mintha szent örület szállná meg a hiveket, a megfogott hangot itt mindenki fogja, fogja s nem eresztí. Mesturam rendesen csak intonál. Nem vezet, csak legfeljebb téringeti, elébe kap, meg utána

*) Értsük meg. Nem a jambusban és nem a sarkantyuban van a baj. Az a baj, hogy *együtt* nem tudnak táncolni. A sarkantyú úgy rángatja az előkelő sleppes dámát, mintha bokorugrós tűzrőlpattant helyretyutyuja volna. Szakasztott olyan rángatódzás ez, mint mikor a botfüllű diák skandalja Horatius: *Beatus ille qui procul negotiis*-t. A nyomaték is, a rángatás is a rövid szótagon.

szalad a gazdátlanul vágató hang-paripáknak. Igazi magyar szimfonia. A vezetés érezhetőleg a legjobb tüdőre száll. S száll-száll az ének a seregek Urához Istenéhez, száll, szabadon száll, úgy, ahogy a belső buzgóság diktálja s a nekifeszült torok megengedi. Itt-ott egy-egy pillanatra mintha megtorpanna, mint a ménes, mikor szelet fog, hogy a másik percben aztán annál szilajabb és kiszámíthatatlannabb vágatásba csapjon. Igazi magyar szimfonia. Nemcsoda, ha angol hitrokonaink olyanforma vegyes gyönyörűséggel hallgathatják, mint a szentéletű talián Gellért püspök jó 900 évvel ezelőtt a kézi malom forgató magyar szolgálólány énekét: „Mondd meg, Walter, mi volt ez?” S Walter, az okos német Walter 900 évvel ezelőtt bölcsen megmondta, hogy ez, uram, a magyarok szimfoniája. Amde mi 900 év múltán se lettünk okosabbak. Ma se látjuk, mekkora kincsünk van.

Boldogult szegény édesapám jut eszembe. Hires előénekes volt: jobb keze s egyben réme minden kántornak. Most is előttem áll, amint két árva tehenével s a százesztendő Szikra táltossal a kert alatt a falu végén szánt. Én a Szikra gerincén fészkelődöm, az öreg az ekeszarvát fogja s minden fordulónál rá-rákezd egy egy zoltárra, de az első sornál sohase jut tovább, a Szikrát kell egy-egy kacsaringós imával nagyobb buzgóságra nógatni akkora hangon, hogy a harmadik falu határán is felneszelnek rá az emberek: Ha' te, Benedek szánt! Nem baj, azért akad a zoltáréneklésre alkalmasabb pillanat is. Az adventi reggelek bibliás melege ma is megcsap, ha magam elé idézem, amint a hideg téli reggelen — hol van még a virradat ilyenkor? — édesanyám felkel, tüzet rak s mi, gyerekek azalatt a meleg takaró alatt megbujva órák hosszáig fujjuk édesapám vezetése alatt a *Tebened biztunk*-at. A szabad tűzhely lángjávai együtt lobog az ének s együtt töltik be jóleső meleggel és boldogsággal a kis szobát. Csak az én örömömben vegegyül egy-egy kis ürröm. Gyengének és „falcs”-nak hallom a hangom. Azért nem is igen fuvom. Inkább a tüzet nézem s naiv örömmel gyönyörködöm benne, hogy Dávid király ime még a tűznek is tud parancsolni, a tűz is az ő nótájára lobog. Ugyanakkor állapítom meg azt is — csak a gyerek tud igazán megfigyelmi mindent — hogy édesapám soha *egyformán* kétszer nem énekel egy énekét. A hang, az igen, az egyforma, de a beosztás, a pihenő, a nekilendülés az éppen olyan kiszámíthatatlanul szeszélyes, mint a lángnyelvek nyaldosása, olyan végletekben járó, mint a magyar lélek. Mondd meg okos Walter, mi ennek az oka? Mi az oka, hogy a magyar nótát láthatatlan karmesterek dirigálják? A rubato. uram, a rubato, mondják a mai zeneértő okos Walterek. S az okos Waltereknek most is igazuk van, csak mi nem vesszük már végre komolyan azokat a láthatatlan karmestereket. Avagy látott-e már nálunk valaki komoly kíséreltet arra nézve, hogy valaki azoknak a rakoncátlan rubatok — miknek önként fölnyissa a sorompót s ne csak hogy ne szídjá ki, hanem egyenesen betessék elje a tempomba?! Pedig ha már hivatlanul úgy is bejönnek s világcsufjára úgy is szétrugják és megcsufolják az idegen műzene szűknek bizonyult ketreceit, vagy tárt kaput kellene nekik nyitni, hadd rugják a port, hadd kergethessék „a sivatag viharát

s a "villám sárga kigyóit", vagy keményebb pórázra kellene fogni őket.

Mi hát a tennivaló? Bátran fölnyitni a sorompót annak a 900 év óta megbámult és mosolygott magyar szimfoniának, rubatonak, vagy minek, amit mi laikusok ma úgy hívunk, hogy *tárogató*. Be kell eresztetni a templomba, nem az instrumentumot, csak a lelkét, azokat a szívremegtetően szép s alapjában úgy is templomi eredetű kuruc dallamokat. A *Világosság szent Atyjából* ritmusoknak és dallamoknak kegyetlen csontropogása kerekedik, ha karikásra nem fogjuk a paripát, de az *Őszi harmat után* éppen csak akkor szép, ha úgy fújják, mint Várfalván a *Világosság szent Atyját*, t. i. szabadon nekieresztve és megkötetlen szárnyalással. Ez nem fog megcsúfolni semmi idegen ritmust, ezt a lelkünkben lekezelt szívverést akarva se lehet elrontani, ez igazán a *mi* énekünk lesz, ezt az angol is csodálattal fogja hallgatni, mert ilyet nem árulnak a Themze mellett.

S a *Világosság szent Atyjával* mi lesz? Lesz azzal is valahogy. Ha már egyszer a tárogató révén meg lesz a biztosító szelepünk és levezető csatornánk, nincs az a buzgóság-zuhatag, amit ne lehetne szabályozni. Csak azt nem szabad hinnünk, hogy zsák a foltját, víz az árkát úgy is megtalálja. Jaj, de hogy találja. Szabályozás nélkül elsekélyesedés, elposványosodás, holtágakba sodródás a sorsa. Viznek is, éneknek is. A szöveg-reviziónak éppen az a célja, hogy árkot, medret vájjon, töltést építsen, zátonyt robbantson a dallam-zuhatagoknak.

Az új mederben aztán nem kell félni semmi áradástól. Az új mederben talán-talán dallam és vers-ritmus is inkább egymásra találnak végre s nem lesznek kénytelenek haragszom rád-ot és kergetősdit játszani.

PÁLFI MÁRTON.

*) E rendkívül érdekes tanulmányt különösen énekvezéreinknek ajánljuk szíves figyelmébe.

Útő Lajos kolozsvári énekvezérünk egyik vasárnap délutáni Istentisztelet alkalmával (a kollégium dísztermében) közözenekül solóban elénekelt az Unitárius Közlöny 1922. évi 4-ik számában közölt „Töredelmes ének”-et „Gyöngye”-violának letörtött az ága” kuruc ének dallamára. Kétlő harmónium játék-kísérete mellett igazán pompás műélvezetet nyújtott szép éneke. Hogy azonban e műélvezetben volt-e annyi vallásos áhitat, amennyi a templomi énektől általában megkívántatik, az a bemutató kísérletnek újszerűsége miatt egyszerű hallás után nem volt megállapítható. S ha kétlő harmoniumon művész játék mellett a javasolt ujtás be is válik, kérdés marad, hogy mivé lesz a magyaros dallam legtöbb templomunknak régi, rossz orgonáján? Vajjon tudnánk-e ott javítani a jelenlegi valóban türehtetlen zeneletlenségen valamit a javaslat által?

S nem utolsó helyen kérdezzük, hogy mit szól e kétségekívül ételes és komoly megfontolást igénylő javaslatához a falusi templomjáró közönség?

Szerk.

KOLOZSVÁRI KLENODIUMAINKRÓL.

Nagy és díszes közönség tekintette meg a D. F. E. és az U. I. T f. évi januárius 29-én délutáni előadásán a kolozsvári unitárius egyházköztség bemutatott klenodiumait. Kollégiumunk dísztermének szó székén, szószékfeljáróin, nagy asztalán és asztalkerítésén gyönyörű kiállítása volt egyházművészeti emlékeinknek. Az előadó *Kelemen Lajos* választmányi tagunk hangsúlyozta, hogy nem tulajdonképeni műtörténeti, hanem bemutató előadást, mintegy kalauzoló magyarázatot kívánt tartani s ennek keretében számos oly történeti vonatkozásra mutatott reá, melyek megsokszorozzák előttünk egyes egyházi emlékeink történelmi és kegyeleti értékét.

Mióta az előadó 1913-ban először foglalkozott a Ker. Magvetőben a klenodiumokkal, azóta Kolozsvár város régi számadáskönyveiben megkerült a klenodiumok 1577-iki összeírása. Ebből megállapítható, hogy a reformáció nem pusztított el akkor még oly sokat, amennyit a közhit és a későbbi adatok állítanak. Így az említett összeírásban a katolikus egyházi felszerelésekből 6 különféle casula, 1 kápa, 1 aranyos bársonyruha, 2 ezüst pohár, 2 ezüst tányér, 1 ezüst kanna, sőt a 2 ostyatartó ezüst ládácska is megvolt. Ezekről az utóbbiakról tudjuk, hogy csak 1711-ben kerültek eladásra; egy ezüst pohár illetőleg kehely s a két tányér ma is megvan és az előadó azokat bemutatatta.

Ez a három utóbbi darab különösen becses emlékünck. Közülök a nagy aranyozott ezüst ú. n. gerezdes, oblatiós kelyhünk a XVI. századból, rég a reformáció kezdő korából származik. Ez és 1562. évszámmal el látott aranyozott ezüst tányérunk dátumtalan társával együtt kétségtelesen a *Dávid Ferenc papsága idején, az ő kezében szerepeltek, úgy, hogy ezeket az ő és Heltai Gáspár emlékeinek tekintetjük.* Azóta aztán összes nagy püspökeink használták ezeket az úrvacsora vételénél és osztásánál, úgy, hogy ezek kegyeleti értéke reánk nézve megbecsülhetetlen.

Két egyenlő ezüst boros kannánk *Georg Eiben Katherina* nevével a vallásszabadságbiztosító bécsi béke évéből származik. Egy híres szebeni ötvös művei s annak a Toroczka Máté püspökünknek az idejében kerültek birtokunkba, aki a jézsuitak 1603-iki kolozsvári elűzetéseért hosszú ideig üldözve bujkált a torockói vasbányák üregeiben. Az 1599--1604 évi gyászos idők és rablások emléke szól hozzánk a két kanna következő külön magyar és német felíratából:

„Ez legyen az Istennek dicséretire, az ő anyaszentegyházának asztalának tiszteletére. Átkozott legyen, valaki ezt magának tulajdonítja. Anno Domini 1606“.

Egyik gyönyörű, virágbokrátszerű, késői csúcsives és renaissance-művészeti kelyhünk 1636-ból fedőtányérján adományozója: